

Korona je 'otpuhnula' čaroliju turističkog sektora kako je Dobriša Cesarić to prikazao u 'Vočki poslije kiše'

Piše: Guste **SANTINI**

Sve su dosadašnje hrvatske vlade najveće nade polagale u turističku aktivnost. Tako je turistički sektor, slikovito rečeno, postao "droga" koja je odlučno umirujuće djelovala na hrvatsko društvo. Da bi se održala "ugoda", količina "droge" morala se stalno i uporno povećavati. Tragična privatizacija i otvaranje granica inozemnoj konkurenciji rezultirali su eutanazijom hrvatskog gospodarstva. Umjesto da se vlade usredotoče na spašavanje hrvatskog gospodarstva, kao što je to učinila Slovenija, ono se prepustilo svojoj neumitnoj sudbini. Ostala je samo komparativna prednost i, na temelju nje, turistička renta koja je u dobra vremena činila čuda uravnotežujući platnu bilancu – roba i usluga i proračun. Gotovo da bi se moglo reći kako su simpatije prešle u ljubav pa mi se čini primjerenim ponoviti uvod iz poeme Hanibala Lucića "Jur nijedna na svit vila":

"Jur nijedna na svit vila
Lipotom se već ne slavi,
Jer je hvale sve skupila
Vila ka mi srce travi.
Ni će biti, ni je bila,
Njoj takmena ka se pravi.
Lipotom se već ne slavi
Jur nijedna na svit vila."

Preferirajući turističku aktivnost, koja je dodatno pojačana širokim spektrom inozemnih čimbenika na Mediteranu, hrvatska gospodarska struktura sve je više postajala monokulturna. Turistička djelatnost je u dobra vremena, sedam debelih krava, rasla, što je, sa svoje strane, imalo učinak fatamorgane.

Cilj je rasprave koja slijedi upoznat čitatelja s procjenama učinaka turističkog sektora na hrvatsko gospodarstvo, s jedne strane, i, financijski sustav, s druge strane, kako bih se, s treće strane, pridružio zagovornicima sustavnog pristupa rješavanju problema koje nam stvara prisutna depresija i turističkom sektoru, posebno, koji ne može opstati bez pomoći države.

Dobra vremena

Iz tablice je vidljivo da se BDP u razdoblju od 2015. do 2019. godine povećao za 21,1%, pri čemu valja imati u vidu da je tijekom promatranog razdoblja kuna aprecirala pa je stopa rasta BDP-a izražena u kunama manja i iznosi 17,8%. Najveću stopu rasta zabilježili smo 2016. godine, kada je uglednu i častnu funkciju premijera hrvatske Vlade obnašao gospodin Orešković. Vlada premijera Plenkovića nije ni u jednoj godini svoga mandata dostigla stopu rasta od 3,5%.

Umanjimo li BDP za iznos deviznog priljeva od turizma, rast BDP-a se smanjuje i iznosi 16,3%. Pritom valja identificirati kako se udio izvoznog orijentiranog turističkog sektora u BDP-u uporno povećava tijekom promatranog razdoblja, da bi dosegao udio od gotovo jedne petine (19,44%). Narodski rečeno, izvoz turističkog sektora dostatan je da pokrije

Da smo kojim slučajem izvezli robe i/ili neturističkih usluga u iznosu ostvarene turističke žetve, porezni prihodi bili bi manji za dio neizravnih poreza. Zbog toga je turistički sektor toliko drag ovoj i svim vladama koje su joj prethodile. Preciznije rečeno, umjesto 15,7 milijardi eura, državna bi blagajna naplatila 'samo' 8,15 milijardi eura

ZAŠTO JE TURIZAM KLJUCAN ZA FINANCIJSKU STABILNOST DRZAVE

kroničan deficit robne razmjene s inozemstvom. U prve tri godine promatranog razdoblja bilježimo suficit platne bilance – roba i usluga, da bismo u preostale dvije godine zabilježili deficit. Koli-

ko je nemoćno i nekonkurentno hrvatsko gospodarstvo, može se zaključiti po činjenici da snažan i uporan rast izvoza usluga turističkog sektora nije bio dostatan da pokrije deficit robne razmjene

s inozemstvom, što, po mome mišljenju, dobro identificira stanje preostalog dijela gospodarstva. Čarobno je učinkovit taj naš turistički sektor.

Standardni pristup poreznoj presiji ne luči po kojoj su osnovi ostvareni porezni prihodi. Zato je potrebno izvršiti procjenu. Naime, valja imati u vidu da turistički sektor prodajom svojih usluga inozemnim turistima naplaćuje izravne (porez na dohodak i dobit te doprinose) i neizravne poreze (trošarine, PDV, ostale poreze na potrošnju). Procijenili smo pore-

zne prihode kako je navedeno u tablici. Jednostavno smo za poreznu presiju izravnih poreza preuzeli podatak službene statistike.

Za neizravne poreze poreznu presiju dobili smo tako što smo smanjili poreznu presiju, kako je bilježi službena statistika, za iznos deficita robne razmjene s inozemstvom.

Tako procjenjujemo da je u promatranom razdoblju turistički sektor priskrbio državnoj blagajni nešto manje od 16 milijardi eura (15,7), što po prosječnom tečaju 7,5 kuna za euro iznosi fan-

Sintagma kako valja naučiti živjeti s krizom izazvanom koronavirusom nameće potrebu redefiniranja turističkog sektora

Turizam je u pet godina donio 118 milijardi kuna, a da smo izvezli toliko roba i usluga, državi bi ostala samo 61 milijarda

Značaj turističkog sektora za hrvatsko gospodarstvo u mlrd. eura

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	Indeks
BDP	44,6	46,6	49,1	51,7	54,0	121,1
Izvoz turističkih usluga u mlrd. eura	7,2	8,1	9,0	9,5	10,5	145,8
Udio turizma u BDP-u u %	16,14	17,38	18,33	18,38	19,44	120,4
BDP - Izvoz turističkog sektora	37,4	38,5	40,1	42,2	43,5	116,3
Izravni porezi	1,32	1,49	1,64	1,75	1,94	146,6
Neizravni porezi	1,20	1,37	1,53	1,63	1,83	152,6
Ukupno	2,52	2,86	3,16	3,39	3,77	149,4
Prosječni tečaj (HRK : 1)	7,6096	7,5294	7,4601	7,4141	7,4136	97,4
Porezni prihodi u mlrd. HRK	19,6	21,5	23,6	25,1	28,0	142,7
Ukupni porezni prihodi	127,3	132,2	138,1	147,4	155,3	122,0
Udio turističkog sektora u ukupnim poreznim prihodima	15,38	16,29	17,08	17,04	18,00	117,0

IZVOR: HNB

Vlada Andreja Plenkovića je pri rebalansu proračuna za ovu godinu navela da predviđa pad turističkog sektora od 70%

DUSKO MARUŠIĆ/PIXSELL

dosegao razinu od ogromnih 18%. To nisu obični porezni prihodi. To su porezni prihodi u devizama koji povećavaju deviznu likvidnost države.

Tako, zahvaljujući turističkom sektoru, država ostvaruje značajan devizni priljev. Iz navedenog slijedi zaključak da izvoz izravnih i neizravnih poreza izravno utječe na smanjenje proračunskog deficita i javnog duga.

Da smo kojim slučajem izvezli robe i/ili neturističkih usluga u iznosu ostvarene turističke žetve, porezni prihodi bili bi manji za dio neizravnih poreza. To je razlog što je turistički sektor toliko drag ovoj i svim vladama koje su joj prethodile. Preciznije rečeno, umjesto 15,7 milijardi eura, državna bi blagajna naplatila "samo" 8,15 milijardi eura, što po tečaju od 7,5 kuna za euro iznosi daleko manje - 61 milijarda kuna.

Nadam se da sam čitatelju dao dovoljno informacija da bi shvatio i razumio, kako to voli reći gospodin Plenković, zašto je turizam toliko "prirastao srcu" svim do-

Stabilna, zapravo, jednostranačka vlada šansa je kakvu nismo imali u zadnjih dvadeset godina. Istovremeno je odgovornost za budućem premijeru Plenkoviću ako ne poduzme potrebne mjere

sadašnjim obnašateljima izvršne vlasti. Koronakriza se pojavila i "otpuhnula" čaroliju turističkog sektora baš onako kako je Dobriša Cesarić to prikazao u svojoj slavnoj poemi "Vočka poslije kiše". Hrvatska je nakon izbora suočena s dramatičnim rastom zaraženih građana. Dosad smo za rast broja zaraženih okrivili svađbe i noćne klubove.

Izbori u vrijeme epidemije nisu, po dosadašnjim priopćenjima Stožera, imali utjecaja na rast broja zaraženih građana. Hvala Bogu da nam se nije dogodio srpski scenarij. Ipak, zabrinjavajuće je da rast broja zaraženih građana svrstava Hrvatsku u manje sigurne turističke destinacije. To je zabrinjavajuće jer bi daljnji rast zaraženih građana mogao ugroziti, kako nam priopćavaju naši političari, dobre rezultate u turizmu.

Vodeći nas djelatnici informiraju kako je popunjenost turističkih kapaciteta na razini polovine u odnosu na prethodnu sezonu. To je sjajna informacija kojoj se moramo radovati. To je razlog što zabrinjava prisutni rast broja oboljelih građana. Nadajmo se da će Stožer svojim mjerama uspjeti zaustaviti rast broja oboljelih građana. Ne treba zaboraviti kako su turistički poduzetnici na početku koronavirusa svoju zabrinutost potkrijepili progno-

zom kako bi pad turističke aktivnosti mogao iznositi između 65 i 90% u odnosu na prošlu godinu. Prema tome, prisutan pad poslovne aktivnosti turističkog sektora od 50% više je nego sjajna vijest.

Veći minus

Zasad je samo riječ o broju dolazaka i noćenja turista. Financijske učinke turističkog sektora vidjet ćemo na kraju godine. Istinja je da bi podaci bili lošiji kada bismo posebno izdvojili strane od domaćih gostiju. Za razliku od domaćih, strani gosti dodatno djeluju na povećanje deviznog priljeva i snažnije povećavaju porezne prihode. Spekulirajmo malo.

Vlada Andreja Plenkovića je pri rebalansu proračuna za ovu godinu navela podatak po kojem predviđa pad poslovne aktivnosti turističkog sektora od 70%. Polazeći od navedene veličine i udjela turističkog sektora u BDP-u u prošloj godini, od 17%, dolazimo do podatka da će samo turistički sektor uzrokovati pad BDP-a od 11,9% (0,7 X 17). Pridodamo li navedenom padu poslovne aktivnosti turističkog sektora smanjenje preostalog dijela gospodarstva od desetak posto (0,1 X 83), dobijemo ukupan pad gospodarske aktivnosti, recimo, od 20% BDP-a.

Koristeći podatke za 2019. godinu, izračunali smo kako će BDP u 2020. godini iznositi samo 43,2 milijarde eura. Izvoz turističkog sektora će se strmoglaviti na zabrinjavajućih 3,15 milijardi eura pa će, umjesto petine BDP-a, iznositi manje od osmine. Inozemni će turisti platiti samo 1,1 milijardu izravnih i neizravnih poreza. Tako će porezna blagajna ostati bez planiranih poreznih prihoda. Mišljenja sam da će smanjenje poreznih prihoda biti veće od procijenjenog.

Zdravko Marić je, predlažući rebalans proračuna, predvidio smanjenje poreznih prihoda za 25 milijardi kuna, svjestan da bi stvarni porezni prihodi mogli biti i manji pa je, u svojoj izjavi, najavio da bi manjak ipak mogao biti veći od planiranih 25 milijardi kuna. Mišljenja sam da će manjak iznositi više od 30 milijardi kuna. Tako bi nezabilježen proračunski deficit i smanjenje BDP-a moglo rezultirati povećanjem javnog duga iznad 100%.

Iz navedenog je razvidno da je Andrej Plenković opravdano zabrinut za stanje u turističkom sektoru. Na prijedlog turističkih poduzetnika, prihvatio je subvencioniranje plaća u iznosu od najmanje 3250 kuna, da bi se potom taj iznos povećao na cijelih 4000 kuna. Kako javnost ne bi negodovala, mjeru je premijer proširio na sve tvrtke koje ostvaruju dramatično smanjenje poslovne aktivnosti. Ta nas je priča koštala gotovo šest milijardi kuna. Kako je subvencioniranje plaća trajalo do kraja lipnja, upravno par dana prije parlamentarnih izbora, postoje mišljenja (sumnja) kako je zadržavanje nezaposlenih djelatnika u tvrtkama umjesto na burzi rada bilo dio strategije izborne pobjede na upravno održanim

Korona je 'otpuhнула' čaroliju turističkog sektora

parlamentarnim izborima. Valja reći kako je oporba podržala mjeru subvencioniranja plaća zaposlenih. Svoju privolu nadopunili su zahtjevom za koji su znali da ga vlada neće uzvratiti, da se pomogne socijalno ugroženom dijelu hrvatskih građana kojih ima gotovo milijun.

U javnom prostoru nije bilo osporavanja mjera vlade Andreja Plenkovića. Koliko mi je poznato, ja sam bio usamljen u osporavanju svrhovitosti takvog pristupa. Nakon lipnja uslijedila je mjera po kojoj će Vlada u iznosu od 2000 kuna subvencionirati smanjenje radnog tjedna zaposlenih. Ta mjera neće polučiti značajnijih rezultata. (Razliku subvencioniranja plaća u Njemačkoj i Hrvatskoj nalazim u činjenici da je njemačko gospodarstvo konkurentno, a hrvatsko nekonkurentno, što je moguće identificirati suficitom u Njemačkoj i deficitom u Hrvatskoj robne razmjene s inozemstvom.

Prema tome, Njemačka pomaže učinkovitom gospodarstvu. Hrvatska pomaže inferiornom gospodarstvu.) Pritom valja podsjetiti čitatelja da polovina umirovljenika s najmanjim mirovinama ima prosječnu mirovinu manju od 1500 kuna. Osim toga, ne najmanje važno, u ovim i ovakvim bremenitim vremenima siromašni postaju još ugroženiji pa je sigurno da će se broj socijalno ugroženih građana povećati.

Cilj je ove digresije da se pokazuje zabrinjavajuće stanje u Lijepoj Našoj. Pred budućom vladom budućeg premijera Andreja Plenkovića stoje veliki izazovi. Trebat će puno mudrosti i odlučnosti da se iznađu i potom provedu odlučne mjere kako bi se amortizirali negativni učinci prisutne depresije. U tom je smislu potrebno otvoriti raspravu u Hrvatskom saboru, bez obzira na političke opcije saborskih zastupnika.

Što nam je činiti?

Sintagma kako valja naučiti živjeti s krizom izazvanom koronavirusom nameće potrebu redefinicije važnosti i uloge turističkog sektora u idućem razdoblju. Hrvatskoj će trebati više godina kako bi otvorila nove mogućnosti razvoja ostalog dijela gospodarstva. Međutim, turizam će još dugo biti odlučujući čimbenik stanja i kretanja hrvatskog gospodarstva. To treba razumjeti, kako bi rekao gospodin Plenković.

Stoga je potrebno smanjiti izravne poreze na najmanju moguću mjeru kako bi se otvorio prostor koji će omogućiti preživljavanje ne samo turističkog sektora.

Vlada bi morala jednako razumno pomoći malim iznajmljivačima kako ne bi prisutna depresija ponovila slučaj u Dalmaciji iz XIX. stoljeća, kada se zbog peronospre iselio ogroman broj Dalmatinaca. Postojeći institucionalni okvir u Hrvatskoj nije primjeren da bi se dinamizirao gospodarski rast i razvoj. Potrebne su reforme. Ekonomisti

U bremenitim vremenima siromašni postaju još ugroženiji pa je sigurno da će se broj socijalno ugroženih povećati

Zabrinjavajuće je da rast broja zaraženih građana svrstava Hrvatsku u manje sigurne turističke destinacije jer bi daljnji rast zaraženih mogao ugroziti dobre rezultate u turizmu

Zdravko Marić je, predlažući rebalans proračuna, predvidio smanjenje poreznih prihoda za 25 milijardi kuna

sti se slažu da, uz specifičnosti svake zemlje, postoje područja koja možemo nazvati nužnim, ali ne dovoljnim uvjetom kako bi se dinamiziralo domaće gospodarstvo. Na prvo mjesto valja postaviti pitanje vlasničkih prava.

U načelu imamo zadovoljavajuće institucionalno uređenje vlasničkih prava. Međutim, praksa značajno odstupa od zakonom propisanih pravila. Tako gradonačelnik Željko Turk svjedočno krši vlasnička prava drugog osnivača svojim samovoljnim odlučivanjem u Veleučilištu Baltazar u Zaprešiću.

To je javnosti poznat problem. Problem je poznat i Ministarstvu znanosti i obrazovanja. Problem je poznat i gospodinu Plenkoviću. Problem je poznat saborskim odborima, zastupnicima i gos-

podinu Jandrokoviću. Usprkos mnogim intervencijama, gospoda Blaženka Divjak svojim je "griješom propusta" zapravo podržala gospodina Željka Turka u protuzakonitim činidbama. Nažalost, ima mnogo takvih primjera. Takvo ponašanje rezultira dodatnim rizicima i neizvjesnostima kod investitora, bez obzira na to jesu li oni domaći ili inozemni.

Stabilan novac

Drugo. Hrvatski građani s pravom imaju loše mišljenje o sudovima. Neujednačena sudska praksa smokvin je list kako bi se prikrije nezakonite presude. Velik broj žalbi na presude sudova najjasnije objašnjava nezadovoljstvo građana. To je moguće riješiti uvođenjem kontrolinga

Turizam će još dugo biti odlučujući za stanje gospodarstva. Stoga je potrebno smanjiti izravne poreze kako bi se otvorio prostor koji će omogućiti preživljavanje ne samo turizma

u sudove i ostale organe javne vlasti. Treće. Prisutna depresija je pokazala kako Vlada svojim mjerama gasi požar, umjesto da je partner svome gospodarstvu. Razumno je predložiti da država, kao partner, podržava gospodarstvo putem tržišno utemeljenih poticaja. Selektivnost je moguća samo u izuzetnim slučajevima, kao što je to sada slučaj s turističkim sektorom. Međutim, selektivne intervencije mogu biti rijedak izuzetak jer one poništavaju dobre strane tržišnog načina privredivanja. Četvrto. Hrvatska ima stabilan novac, što u uvjetima rastućih rizika omogućuje održavanje suštava "iznad vode". Peti uvjet su stabilne i održive javne financije. Nažalost, javne financije nisu stabilne ni održive. Potonuce gospodarske aktivnosti turističkog sektora pokazat će pravo stanje javnih financija.

Prema tome, od pet navedenih pretpostavki dinamiziranja hrvatskog gospodarstva zadovoljavamo samo jedan uvjet – stabilan novac. U hrvatskom slučaju

mišljenja sam da treba dodati još jedan uvjet. Jasno, riječ je o integraciji hrvatske pameti i gospodarstva koju je propustila učiniti ministrica znanosti i obrazovanja, gospoda Blaženka Divjak.

HDZ je uvjerljivo pobijedio na izborima. Premijer Andrej Plenković je pobjednik, kako unutar vlastite stranke, tako i na parlamentarnim izborima. To otvara s turističkim sektorom. Međutim, selektivne intervencije mogu biti rijedak izuzetak jer one poništavaju dobre strane tržišnog načina privredivanja. Četvrto. Hrvatska ima stabilan novac, što u uvjetima rastućih rizika omogućuje održavanje suštava "iznad vode". Peti uvjet su stabilne i održive javne financije. Nažalost, javne financije nisu stabilne ni održive. Potonuce gospodarske aktivnosti turističkog sektora pokazat će pravo stanje javnih financija.

Prema tome, od pet navedenih pretpostavki dinamiziranja hrvatskog gospodarstva zadovoljavamo samo jedan uvjet – stabilan novac. U hrvatskom slučaju

U domovima u Kanadi čak 6000 umrlih od korone

Piše: Ana BAČIĆ

Odukupnog broja umrlih od koronavirusa u Kanadi u domovima ih je umrlo 6000 ili više od 80 posto, što je disproportionalno visok broj u usporedbi s Francuskom, Njemačkom i 19 drugih zemalja u kojima je provedeno istraživanje, uz izuzetak Italije i Amerike.

Pandemija je otkrila zabrinjavajući aspekt kanadskog društva, a to je da oni koji su najslabiji i teško bolesni imaju nedovoljnu njegu i zaštitu. Prva žrtva COVID-19 bio je starac koji je umro početkom ožujka. Napunio je 80 godina i zadnje dane svoga života proveo je u Vancouveru u domu za starije osobe. Pandemija je u samom početku bila najzraženija u Britanskoj Kolumbiji koja ima puno doseljenika iz Kine i Hong Konga. Potom su masovne smrti slijedile u pokrajinama Ontario i Quebec. Bilo je dana kada su tijela bila nezbrinuta jer se zaposlenici nisu mogli nositi s brzinom kojim su štićenici umirali. Oko tisuću članova vojnog medicinskog osoblja ušlo je u domove na poziv kanadskog premijera Justina Trudeaua. Ondje se zatekli očajnu situaciju - zaposlenike koji su padali s nogu od umora, zaražene nezbrinute i u nemogućnosti da im se pruži higijenska i medicinska pomoć. U jednom trenutku krajem travnja zaposlenici su prestali dolaziti na posao zbog očito visoke kontaminacije koronavirusa u domovima. Sredinom svibnja smrtnost u domovima dostigla je poražavajuće brojke, a uz njih je obolio i popriličan broj zaposlenika. U uvjetima prenapučenosti, kontrola zaraze bila je otežana.

Obiteljska tragedija

"Razlozi za visoku stopu smrtnosti u domovima kriju se u činjenici da su zaposlenici plaćeni puno manje nego što bi zaradili u bolnicama, stoga rade u više domova odjednom. To je dovelo do brzog širenja virusa od doma do doma. Nadalje, sobe su većinom trokrevetne i četverokrevetne, a prema propisanim standardima, sve bi trebale biti jednokrevetne i dvokrevetne. Poslove skrbi, čišćenja i kuhanja u domovima obavljaju uglavnom imigranti. One žive na rubu prihvatila i nemaju izbora nego prihvatiti niske plaće. U isto vrijeme, direktori centara za skrb pobiru visoke plaće i bonuse", kaže Suzy Cvitak, iz Oakvillea pokraj Toronta. Ona je dobro upoznata s uvjetima života u staračkim domovima jer su njezina baka Kata Trpčih i otac Ivan Trpčih nedavno umrli u domu. Suzy je kći jedinica i istovremeno se skrblila za jako bolesnog oca

SUZY CVITAK: U domu za starije umrli su moj tata i baka

Suzy s pokojnom bakom Katom Trpčih u domu

Uz pokojnog oca Ivana Trpčicha

Hrvatica iz Oakvillea pokraj Toronta dobro je upoznata s uvjetima života u staračkim domovima u Kanadi jer su joj dvije najbliže osobe nedavno ondje umrle

pregledom." Baka Kata porijeklom je iz sela Stative pokraj Karlovca. U Kanadu je došla početkom 60-ih kao udovica sa sinom, jer joj je muž poginuo u Drugome svjetskom ratu. Živjeli su u rudarskom gradiću na sjeveru Ontarija, gdje je bilo dosta Hrvata, a baka je ondje upoznala svoga drugog muža, porijeklom Slavonca. I on je umro

mlad, u 51. godini. Rad u rudniku bio je težak i slabo plaćen. Baka je drugi put ostala udovica te se odmah kao udovica sa sinom, jer joj je muž poginuo u Drugome svjetskom ratu. Živjeli su u rudarskom gradiću na sjeveru Ontarija, gdje je bilo dosta Hrvata, a baka je ondje upoznala svoga drugog muža, porijeklom Slavonca. I on je umro

U uvjetima pandemije, mnogi su zaposlenici oboljeli, neki i umrli, te je velik problem osigurati adekvatnu njegu za oboljele u staračkim domovima

Moja baka umrla je u siječnju prošle godine, tako da smo se barem mogli oprostiti od nje i održati sprovod. Nakon što je u 92. godini života dobila rak želuca, a bolničko liječenje od 60 dana je isteklo, bila je na listi prioriteta za dom. U roku od dva tjedna smještena je u jednokrevetnu sobu. Ondje je provela godinu dana. Kako je slabo čula i nije znala dobro engleski, bilo joj je teško sprijetljivi se s bilo kime. Dane je provodila pokraj prozora s tužnim

listi prioriteta. Smješten je u čist i uredan dom u jednokrevetnu sobu. No ubrzo se pokazalo da je starački dom potkapacitiran osobljem. Obično je omjer 15 štićenika na jednog zaposlenog. U noćnoj smjeni omjer je 30:1. Kad bi tata pao noću iz kreveta, nitko ga ne bi podignuo. Plakao je i zapomagao i puno smo ga puta našli s modricama po glavi i tijelu. Nisam mu jednom mijenjala pelene jer radnice u domu nisu stigle! Srce mi se slamlalo gledajući ga u muči i bolovima.

Nakon nekog vremena amputirali su mu nogu, i to je preživio, ali je razvio rane od ležanja jer je bio posve nepokretan. Nije bio na ispravnom zračnom madracu koji bi spriječio razvijanje rana od ležanja. Rane od ležanja bile su uzrokovane zanemarivanjem od osoblja doma. Osnovna mjesečna cijena za ovakav smještaj bila je viša od 2700 kanadskih dolara ili oko 14 tisuća kuna."

Premijerova punica

Suzy je teško ispričati sve patnje koje je obitelj iskusila brinući se o teško bolesnom ocu i baki. Kaže da je pokušala protestirati jer ima obrazovanje u medicinskoj struci (zubna tehničarka) i znala je vrlo dobro prepoznati modrice, kontuzije i rane, iako je otac bio neverbalan. Prijetila je da će tužiti starački dom za zanemarivanje, nakon što je oca Ivanu trebalo osam mjeseci da rane od ležanja zacijele. Puno puta bi vidjela da se štićenici koji su bili pokretni i agresivniji svadaju i

nekad fizički obračunavaju. Osoblju doma nije bilo ni traga. Suzy naglašava kako joj nije čudno što je smrtnost u doba korone bila tako velika jer ni u "normalnim" uvjetima štićenici nisu bili zbrinuti.

"Hrana u domovima nije dobra, osobito za nas Hrvate koji smo navikli na domaću hranu. Mama i ja smo gotovo svakog dana nosile tati ručak u dom." U uvjetima pandemije, mnogi su zaposlenici oboljeli, neki i umrli, te je velik problem osigurati adekvatnu njegu za oboljele u staračkim domovima.

Članovi obitelji jako su zabrinuti i pod stresom jer su posjetili u domovima zabranjeni. Premijer Ontarija Doug Ford također je zabrinut jer je i njegova obitelj osobno bila pogođena pandemijom u domovima – njegova je punica u jednoj od ustanova koje su bile zahvaćene virusom korone.